

To je resignacija, strah pred resničnostjo: saj je vse zaman, ničesar ne moremo popraviti, ničesar več reševati. To pa, kar odlikuje Grudna, je njegova velika in resnična ljubezen do trpečih, ko se v obupnem srdu:

dvignem kot orkan s potresom
razkrivam strop in streho do nebá
apokaliptični nestvor svetá
bogá izzivam proti krvosesom,
ki v Almeriji, Nankingu, Šanghaju
morili so otroke sončnih mest,
lovim jih v pest in davim jih za vest
ob Jankcenkjangu in ob reki Tajau.

Zbirko zaključi Silvestrova zdravica. Povsod je smrt, dvignimo svoje pogrebne čaše — svetu, ki je v zatonu

in za usodo novega svetá
jih treščimo ob tlá!

Zbirka Dvanajsta ura je brez dvoma močan prinos našemu pesniškemu in kulturnemu ustvarjanju. Svoj pomen dobi predvsem zaradi aktualnosti, ki je pesniku, posebno v drugem delu, služila za snov. Po svoji izčiščenosti in konkretni formi pokaže v Grudnovem ustvarjanju velik razvoj, v katerem se je približal tako imenovani novi stvarnosti in ki je od nove stvarnosti, v kateri smo, dobil svojo izoblikovanost. Konceptija njegovega gledanja in dožemanja časa je v bistvu pasivna, pa globoka. To pasivnost hoče včasih premagati z rahlo bohemsko potezo, pa se mu ne posreči. Preresničen je v svojem doživljanju. Pa tudi sam še ni umirjen. Preden se človek poslovi od vsega, kar ga teži in pride v novo vserezumevajočo uravnovešenost, je gotovo mučno občutje tragičnosti. To daje zbirki pesmi njegovih izpovedi posebno privlačnost. V novem ustvarjanju čakamo od njega poudarka življenjskega optimizma, vere vase in človeka. Res je, da dvanajsta ura, ki smo v njej, pomeni noč. Toda v noči gorijo tudi zvezde in se pripravlja rojstvo jutra.

Knjigo je založila Slovenska matica v lepi opremi. Naslovno stran krasi slika angela z mrtvaško glavo in se dobro prilega uglašenosti zbirke. Na pesniško žetev leta, ki jo predstavljajo tri imena: Gradnik—Taufer Vida—Gruden, smo lahko ponosni. V njih se naša lirika vrača v tir, kjer je bližja človeku, času in dožemanju občinstva, ne da bi zaradi tega gubila na svoji umetniški višini. Čeprav sta Gradnik in Tauferjeva močnejša in čistejša po svoji umetniški vsebini, nam vendar tudi Gruden veliko pomeni: kaže mrak in razklanost dobe, ki navzlic vsemu strahotnemu v njej raste v osnove za svetlejšo bodočnost, ter nam kot pesnik in človek odkriva in razodeva to, kar nas vse boli, tesni in muči. Tvorina sila slovenskega duha ni ravnodušna nasproti velikim dogajanjem.

S. Šali.

France Veber: Nacionalizem in krščanstvo. Kulturna pisma Slovincem. V Ljubljani 1938. Str. VIII + 239.

Filozofski pogled našega filozofa Fr. Vebra na svet in življenje, kakor ga je bil načrtal že v svoji »Filozofiji« in na široko razpredel še posebej v »Knjigi

o Bogu« in je njegova osrednja točka človek, na katerem zlasti ostro loči prirodno in duhovno stran njegovega bistva, osvetljuje to pot — v knjigi »Nacionalizem in krščanstvo« — nekatera danes prav aktualna vprašanja, zlasti vprašanje odnosa med nacionalno in krščansko mislijo. Navidezno nesoglasje med njima, ki se prav danes kaže v pogostih medsebojnih trenjih, je napotilo Vebera, da nam je v štirinajstih pismih prikazal v pravi luči nacionalno misel na eni strani in krščansko misel na drugi in odločil vprašanje njunega resničnega medsebojnega odnosa.

Glede na navidezno nesoglasje med krščansko in nacionalno mislijo je presenetljiva že ugotovitev zgodovinskega dejstva, da je prav krščanstvo pripravilo človeka tudi še za pravo narodno, nacionalno prebujenje in vstajenje. Druga, enako pomembna, je tudi ugotovitev, da imata obe, krščanska in nacionalna misel svojega skupnega sovražnika v — materializmu, ki mu je človek samo del prirode, dočim krščanska in nacionalna misel zahtevata dvojno pojmovanje človeške narave, duhovno in prirodno.

Tako že sami evangeliji, na katere se Veber opira, ko hoče prikazati pravo pojmovanje krščanske misli, z vso jasnostjo dokazujejo, da loči krščansko pojmovanje človeka v njem dvojno naravo, prirodno in duhovno. Enako zahteva tudi nacionalna misel tako dvojno pojmovanje človeške narave. Zakaj sama prirodna stran človeka je osnova zgolj za plemensko-rasne oblike njegovega skupnega življenja, kakršne zasledimo tudi že v samem prirodnem življenju, ki pa še daleč niso — narodno-nacionalne oblike skupnega življenja. Svojstvena poteza človeka pa so prav te druge oblike, osnovane na njegovi duhovni strani. Pri obeh, krščanski in nacionalni misli, torej ista dvojnost človeške narave.

Zanimivo je dejstvo, da nam to dvojnost izpričuje tudi že naš neposredni stvarni čut, ki pri vseh važnejših odločitvah prav dobro loči med prirodnim in duhovnim.

So pa nekatere posebnosti krščanske misli na eni strani in nacionalne na drugi. Dočim izhaja krščanska misel iz individualnega človeka, izhaja nacionalna misel iz kolektivnega, dočim izhaja prva iz duhovnega človeka, izhaja druga iz prirodnega, dočim poudarja prva metafizični smisel življenja, poudarja druga empiričnega.

Vendar — do tega zaključka prihaja pisatelj glede na glavno vprašanje svojega dela — to niso nikaka medsebojna nasprotja med krščansko in nacionalno mislijo, marveč najde na drugi strani nacionalna misel celo svoje izhodno in končno dopolnilo šele v krščanskem pogledu na svet in življenje.

Globljemu umevanju pravega odnosa med krščansko in nacionalno mislijo dobro služijo še posebna pisma v odnosu med nacionalno in stanovsko mislijo ter o pravi notranji in zgolj vnanji, politični svobodi naroda, dočim je naslednje pismo posvečeno obravnavanju glavnih zmot našega časa, ki jih pisatelj vidi v rasizmu, nacionalizmu, korporativizmu, individualizmu in kolektivizmu, in ki se vse opirajo na skrajno enostransko pojmovanje človeka in družbe, ko se naslanjajo zgolj na prirodno svojstvo človeka.

Končno in že mimo okvira glavnega vprašanja svojega dela obravnava pisatelj še posebej vprašanje malega naroda, pri čemer poudarja zlasti važnost

notranje zavesti malega naroda, njegove prave notranje svobode, pogubnost materialističnega pojmovanja človeka in družbe, dalje prednost narodno-nacionalne oblike skupnega življenja pred plemensko-rasno, predvsem pa važnost krščanskega gledanja na svet in življenje. Če posveča vso pažnjo svoji notranje duhovni rasti — poudarja pisatelj — utegne biti tudi majhen narod — velik.

Vse delo, zlasti pa to zadnje pismo, ki naj bi nam bilo hkrati opomin in bodrilo, je pisano z veliko ljubeznijo do našega malega naroda. Če bi z enako ljubeznijo Vebrove misli vsi tudi sprejeli, bi se zlahka rešili medsebojnih trenj, tem laže, ker so nasprotstva le navidezna. Naš narod bi se tako v resnici »notranje zavedel ter iskal v taki notranji zavesti tudi glavno jamstvo za svoj nadaljnji obstoj in razvoj«.

Vsekakor pa moramo biti našemu filozofu Fr. Vebru hvaležni za to njegovo delo, ki bi ga ne smel prezreti noben slovenski izobraženec. Pripominjam še, da je delo pisano v lahko razumljivem slogu in pazljivemu bralcu, tudi onemu, ki ne čita filozofskih spisov, ne bo delalo težav. Jože Rakovec.

Rajko Ložar: Kipar France Gorše. Bibliofilska založba. Ljubljana, 1938. Str. 65. Knjiga je bogato ilustrirana.

Mladi povojni ekspresionistični rod je časovno že dosegel ono mejo, na kateri more z zadoščenjem in sproščenjem pregledati svoje delo za seboj, obenem pa ga tudi kolektivno pokazati svojemu narodu. Med najvidnejše zastopnike tega rodu spada tudi kipar Fr. Gorše in v pričujoči monografiji polaga račun o svojem umetnostnem delu.

V svet njegove umetnosti nas z izčrpnim tekstom povede umetnostni kritik Rajko Ložar, ki dokaže plodovit razvoj umetnikovega dela od časov, ko mladi Gorše zapusti delavnico svojega učitelja Meštrovića, pa do danes. Prva njegova dela (Poljub, l. 1927., Rojstvo) so nastala pod vplivom Meštrovića, kar je spričo tako velike umetnostne osebnosti učiteljeve povsem razumljivo. Pojmovana so ploskovito, dekorativno, po nastrojenju pa se približajo religioznemu izrazu tačasnega mojstrovega dela. Do leta 1931. sledi doba osamosvajanja od učiteljevega vpliva in v ta čas spadajo tudi prvi početki realističnega gledanja na umetnost (Portret pisatelja Bevka, Dva pajdaša). Po tem letu pa sledi v Goršetovi umetnosti nekaka »portretna doba«, obenem pa zore v njem misli na uresničenje statuaričnih problemov. Mladost iz l. 1934. je prvi zastopnik dolge galerije plastike, ki se vsa v glavnem bavi s statuaričnimi vprašanji, poleg pravilne upodobitve človeškega telesa v realističnem smislu, in ki je kronana z resničnim umetniškim uspehom ob kipu Eva iz l. 1938. To delo, ki je za danes mejnik v umetnikovem razvoju, predstavlja s slogovnega stališča sintezo med novim realizmom in umetnostnim prepričanjem starega časa in je nekako simboličnega pomena za stanje sodobnega umetnostnega razvoja sploh.

Avtor, ki je v večino poglavij položil raziskavanje razvojne poti umetnikovega dela, je v končnih poglavjih še posebej obdelal oblečeno človeško figuro kot poseben plastičen problem, dalje kasnejši portret, žanrski motiv, otroka in naposled religiozno plastiko.